

Madarász Imre

Lemeztelenített álarcok

Petrás Éva: Álarcok mögött. Nagy Töhötöm életei

Nagy Töhötömről az italianistának szinte szükségszerűen jut eszébe, hogy bizarr élete nagyon illett volna Pirandello tollára. A Nobel-díjas olasz író talán azzal a címmel írhatta volna meg, amivel utolsó regényét: *Uno, nessuno e centomila*, melyet magyarra úgy fordítottak le: *Az ezerarcú ember*, habár eredetiben azt jelenti: *Egy, senki és száz-ezer*. Vagy mint drámai corpusát: *Meztelen álarcok*. Vajon az individuum mindig „egy én”, egyetlen ego-identitás, ahogyan nyelvünk oly kifejezően érzékelteti? Mit kezdünk akkor egy nagy Töhötöm-féle személyiség (1908–1979) más-más életszakaszaiban merőben különböző, sőt homlokegyenest ellentétes életpályáival, fordulataival, szerepvállalásaival?

Petrás Éva *Álarcok mögött. Nagy Töhötöm életei* című nagy lélegzetű, alapos, pontosan dokumentált könyvének középpontjában nem ilyen filozófiai kérdések állnak. S nem is olyanok, mint a filozófiatörténetész Kaposi Márton monográfiájának fókuszában (*A rejtőzködő egyén arca és álarcai*), ahol szintén elhelyezhető lett volna Nagy Töhötöm. Petrás Éva alapos életrajzot írt fura főhőse-anti-hőse – önbevallása szerint – „öt életéről” (265. o.), amelyek közül maga Nagy Töhötöm emlékirataiban (már címadásával is) kettőt emelt ki (*Jezsuiták és szabadkőművesek*), nem tért ki az elbeszélő-főszereplő harmadik „főszerepére”, arra tudniillik, hogy a magyarországi pártállam titkosszolgálatának ügynöke is volt.

A történész-monográfus olyan tárgyilagossággal dolgozta fel témáját, az „öt él(e)tű” férfi kanyargós élettörténetét, amiért az csak megengedett. Ez persze jóval nehezebb munka volt a rögtönítélő bíraskodásnál, gyors pálcatorésnél. És sokkal hálátlanabb. Nagy „Töhit” (200. o.) következetlen, elvtelen, gerinctelen, erkölcstelen emberként elparentálni kézenfekvő megoldás: örökfogadalmas jezsuita szerzetesből az Egyesült Államok hírszerzésének informátora, majd hazáját és vallását elhagyó emigráns, Dél-Amerikában, Argentínában szabadkőműves „testvér”, végzetül a magyar kommunista belügy fizetett konspirátora... Egykori hittestvére és munkatársa nem alaptalanul nevezte „szélhámosnak” (200. o.). Ráadásul Nagy „Mindszenty kapcsán bizonyos értelemben még a szervek elvárását is túlteljesítette”, nem érte be az intranzigencia és a monarchizmus bírálatával: a „zalai láma” koncepció perét és bebörtönzését is „igazságosnak” minősítette (206–216. o.)...

Avagy inkább elvakult önámító, utat vesztett igazságkereső volt, összebékíthetetlen világnézeti ellentétek (*Egyház és kommunizmus*) között hídverő, akit egy „magánutakat”, különutakat, egyéni megváltás-eszméket, zászlócseréket nem tűrő kétpólusú világ kényszerített álorcák, álnevek, állandó titkolózás mögé? Megérdemelt ennyi jóhiszeműséget? És ekkora bio-monográfiát? Döntsen az olvasó. Döntéséhez Petrás Éva izgalmas és tanulságos, lebilincselő és gondolatébresztő műve megadja a fogódzókat.

(Kronosz Kiadó, Budapest, 2019)